

Izvještaj o institucionalnoj antimuslimanskoj mržnji i islamofobiji u Republici Srpskoj

I UVOD

Komisija za slobodu vjere Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini podnosi ovaj specijalni izvještaj javnosti te relevantnim domaćim i međunarodnim institucijama zbog zabrinjavajuće eskalacije antimuslimanske mržnje, islamofobne, diskriminatorne i dehumanizujuće retorike koja se sve učestalije artikuliše unutar najvišeg zakonodavnog tijela entiteta Republika Srpska - Narodne skupštine Republike Srpske (NSRS).

Svrha i cilj izvještaja

Cilj ovog izvještaja jeste dokumentovati i sistematski analizirati institucionalizovani oblik antimuslimanske mržnje, islamofobije koja se ogleda u govoru narodnih poslanika i nosilaca vlasti Republike Srpske, s fokusom na transkripte 19. i 20. sjednice Narodne skupštine RS-a, održane 12. i 13. marta 2025. godine. Izvještaj ima za cilj:

- Evidentirati i kategorizirati izraze islamofobne retorike u skladu s međunarodno priznatim standardima,
- Ukazati na kontinuitet i ozbiljnost političke i institucionalne netrpeljivosti prema muslimanima/Bošnjacima u RS-u,
- Podstaci pravne i političke mehanizme zaštite od govora mržnje i diskriminacije,
- Doprinjati međunarodnim naporima na dokumentovanju i sankcionisanju oblika vjerske netrpeljivosti i kršenja ljudskih prava u Bosni i Hercegovini.

Vremenski i politički kontekst: Sjednice NSRS-a od 12. i 13. marta 2025.

Milorad Dodik, predsjednik bosanskohercegovačkog entiteta Republika Srpska (RS), osuđen je pred Sudom Bosne i Hercegovine zbog potpisivanja zakona kojim se odluka Narodne skupštine RS-a suprotstavlja odlukama Ureda visokog predstavnika (OHR) i Ustavnog suda Bosne i Hercegovine te ih ne primjenjuje na teritoriji entiteta RS.

Dodik je osuđen na osnovu izmjena Krivičnog zakona BiH koje je visoki predstavnik Christian Schmidt donio u julu 2023. godine, a kojima je kriminalizovano neprovođenje i/ili zaobilazanje odluka Ustavnog suda i OHR-a. Izrečena mu je prvostepena kazna od jedne godine zatvora i zabrana obavljanja bilo koje javne funkcije u BiH u trajanju od šest godina. Ima pravo na žalbu, a njegovi advokati su već najavili da će je podnijeti.

Dodik ne prestaje sa višemjesečnim prijetnjama - uključujući i prijetnje upotrebom sile. Očekuje se da će njegov režim u Narodnoj skupštini RS-a (NSRS) usvojiti niz rezolucija i zakona koji bi se mogli široko okarakterisati kao "granično secesionistički", ali će ih OHR poništiti, a vlasti u Banjoj Luci, izgleda, imaju ograničene mogućnosti da svoju volju nametnu izvan toga.

Dvije posebne sjednice NSRS-a, održane 12. i 13. marta 2025. godine, bile su posebno zabrinjavajuće. Ove dvije sjednice NSRS-a odvijale su se u periodu intenzivne političke destabilizacije Bosne i Hercegovine, pri čemu je vladajuća struktura u entitetu Republika Srpska, predvođena predsjednikom entiteta i predstavnicima vladajuće skupštinske većine, otvoreno artikulisala secesionističke ideje i radikalne ustavne promjene. Posebno je važno napomenuti da se na ovim sjednicama raspravljalo o Nacrtu novog ustava Republike Srpske, dokumentu koji faktički poništava temeljne odredbe Dejtonskog mirovnog sporazuma i važećeg ustavnog poretka Bosne i Hercegovine.

U tom kontekstu, javni diskurs u NSRS-u je eskalirao u ekstremno agresivnu retoriku, pri čemu su Bošnjaci/muslimani predstavljeni kao politička i kulturološka prijetnja. Sjednice su pokazale ne samo otvorenu netrpeljivost prema muslimanskoj zajednici nego i pokušaj normalizacije

islamofobnog narativa u instituciji koja bi, po Ustavu, trebala predstavljati sve građane tog entiteta.

Povod: Nacrt novog ustava i retorika mržnje

Direktni povod za izradu ovog izvještaja jeste činjenica da su sjednice NSRS-a korištene, ne samo kao prostor za pravno-političko artikulisavanje secesionističkih stavova već i za institucionalizaciju govora mržnje, kulturnog isključivanja i vjerske stigmatizacije jednog od konstitutivnih naroda Bosne i Hercegovine - Bošnjaka.

Nacrt novog Ustava Republike Srpske, oko kojeg se vodila rasprava, nije samo pravni akt - on je u ovom slučaju poslužio kao platforma za izražavanje agresivnog identitetskog ekskluzivizma u kojem su Bošnjaci i islam tretirani kao "tuđinski element" unutar RS-a, a njihovo prisustvo kao prepreka za ostvarenje "punog suvereniteta" entiteta. Izbor retorike poslanika jasno pokazuje da se ne radi o izolovanim incidentima, nego o sistemskoj i svjesnoj upotrebi govora koji ima za cilj zastrašivanje, delegitimizaciju i dehumanizaciju vjerske i etničke zajednice.

Institucionalni okvir Bosne i Hercegovine

Dejtonski mirovni sporazum 1995. godine, čiji je Aneks IV Ustav države, definiše Bosnu i Hercegovinu kao suverenu državu koja se sastoji od dva entiteta - Federacije BiH i Republike Srpske te Brčko distrikta. Osnovni princip na kojem počiva ustavni poredak BiH jeste ravnopravnost tri konstitutivna naroda (Bošnjaka, Srba i Hrvata), kao i svih ostalih građana.

Bosanskohercegovački entitet Republika Srpska je dužan da poštuje Ustav BiH, Evropsku konvenciju o ljudskim pravima, kao i druge međunarodne obaveze koje štite slobodu vjere, ravnopravnost i zabranu diskriminacije. Uprkos tome, u praksi se sve češće svjedoči kršenju ovih normi, posebno kroz javni govor i institucionalne prakse koje sistematski isključuju Bošnjake i muslimane iz političkog, kulturnog i simboličkog prostora Republike Srpske.

II METODOLOGIJA

U ovom izvještaju korišten je kombinovani kvalitativni metod istraživanja, koji obuhvata diskursivnu analizu, normativnu (pravnu) analizu, kao i deskriptivnu komparaciju s međunarodnim standardima u oblasti ljudskih prava i slobode vjere. Metodologija izvještaja usklađena je s preporukama i principima Ureda za demokratske institucije i ljudska prava OSCE-a (ODIHR), posebno u pogledu identifikacije govora mržnje i oblika diskriminacije zasnovanih na vjeri i etničkoj pripadnosti.

1. Analiza transkripata sjednica NSRS-a i uporedni pristup

Primarni izvor za ovaj izvještaj čine transkripti i snimci 19. i 20. sjednice Narodne skupštine Republike Srpske, održanih 12. i 13. marta 2025. godine. Detaljna analiza govora narodnih poslanika obavljena je s ciljem identifikacije obrazaca govora koji zadovoljavaju kriterije govora mržnje, diskriminacije i dehumanizacije muslimana/Bošnjaka. U diskursivnoj analizi posebno su prepoznati sljedeći elementi:

- Terminološke i semantičke strategije kojima se islam i muslimani prikazuju kao prijetnja po "srpski narod", "ustavni poredak RS-a" ili "civilizacijski identitet";
- Historijski revizionizam i negiranje prava Bošnjaka

da participiraju u političkom životu RS-a;

- Dehumanizujuće metafore i stereotipi koji povezuju muslimane s nasiljem, terorizmom, osmanlijskim nasljeđem ili neprijateljskom političkom agendom;
- Diskursivna taktika "mi protiv njih" kojom se delegitimise samo prisustvo Bošnjaka/muslimana u javnom prostoru RS-a.

Analiza je provedena paralelno s važećim zakonodavnim, ustavnim i međunarodnim obavezama BiH, kako bi se identifikovala potencijalna kršenja domaćih i međunarodnih normi zaštite ljudskih prava i zabrane diskriminacije. Ovaj pristup omogućava evaluaciju, ne samo sadržaja pojedinačnih izjava već i šireg institucionalnog okvira u kojem se islamofobna retorika legalizuje ili normalizuje.

2. Kriteriji za identifikaciju islamofobnog diskursa

U identifikaciji i kategorizaciji antimuslimanskih i islamofobnih izjava korišteni su sljedeći kriteriji, zasnovani na OSCE-ovoj definiciji govora mržnje, kao i na preporukama Savjeta Evrope, UN-ovog Komiteta za ljudska prava i Specijalnog izvjestioca UN-a za slobodu religije i uvjerenja:

- Javni govor koji izražava mržnju, netrpeljivost ili predrasude** prema muslimanima kao vjerskoj zajednici ili Bošnjacima kao etnokonfesionalnoj grupi;
- Stereotipizacija:** pripisivanje negativnih kolektivnih osobina (nasilje, ekstremizam, radikalizam, opasnost) svim muslimanima;
- Negiranje ili relativizacija prava** muslimana/Bošnjaka na političko i kulturno učešće u entitetu RS;
- Podsticanje straha ili mržnje** korištenjem historijskih trauma, mitova i lažnih narativa (npr. povezivanje s Osmanlijama: "poturčiti")
- Upotreba ekskluzivističke retorike** kojom se Republika Srpska definiše isključivo kao "srpska zemlja", pri čemu se isključuje legitimitet drugih naroda, naročito Bošnjaka;
- Demonizacija islamskih vjerskih instituta i kulturnih obrazaca, predstavljajući ih kao sigurnosne prijetnje**, kao i targetiranje Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini kroz politički govor.

Ovi kriteriji omogućili su sistematizaciju izjava koje se u izvještaju dalje analiziraju kroz politički i pravni kontekst.

3. Korišteni izvori

Pored službenih transkripata i videozapisa sjednica Narodne skupštine Republike Srpske, u analizi su korišteni i sljedeći izvori:

- Ustav Bosne i Hercegovine** i **Ustav Republike Srpske**;
- Evropska konvencija o ljudskim pravima (ECHR)**, posebno član 9. (sloboda misli, savjesti i religije) član 14. (zabrana diskriminacije) i član 2 Protokol 1 (pravo na obrazovanje);
- Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (ICCPR)**, naročito članovi 18. i 20;
- Međunarodna konvencija o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije (ICERD)**;
- Preporuke OSCE/ODIHR** o borbi protiv netrpeljivosti i diskriminacije prema muslimanima;
- Preporuke Vijeća Evrope o suzbijanju antimuslimanskog govora mržnje i diskriminacije na vjerskoj osnovi**;
- Godišnji izvještaji *European Islamophobia Report*;
- Sekundarna literatura i naučni radovi koji se bave institucionalnim rasizmom, islamofobijom i vjerskom diskriminacijom u postdejtonskoj BiH.

Ovakva kombinacija primarnih i sekundarnih izvora omogućila je ne samo verifikaciju diskurzivnih obrazaca govora mržnje već i njihovo pozicioniranje unutar šireg institucionalnog i međunarodnog okvira.

III HISTORIJSKI KONTEKST ISLAMOFBIJE U RS-U I BiH

Razumijevanje savremenih oblika islamofobije u bosanskohercegovačkom entitetu Republika Srpska zahtijeva uvid u njihov historijski kontinuitet, koji počinje u periodu agresije na Bosnu i Hercegovinu, 1992-1995, a nastavlja se kroz poslijeratne politike isključenja i narative koji muslimane/Bošnjake sistematski prikazuju kao nepoželjne, opasne ili inferiorne. Islamofobija u RS-u nije izolovani fenomen, već sastavni dio šireg političkog i ideološkog projekta čije korijene nalazimo u ratu, a čije posljedice i danas oblikuju društvenu i institucionalnu stvarnost.

1. Antimuslimanska propaganda tokom agresije (1992-1995) i genocid u Srebrenici

Tokom agresije na Bosnu i Hercegovinu, vojne i političke strukture bosanskih Srba koristile su antimuslimanski diskurs kao sredstvo mobilizacije i opravdanja za nasilje nad Bošnjacima. U ratnoj propagandi, muslimani su prikazivani kao "Turci", "osvajaci", "fundamentalisti", "pagani" i prijetnja po srpski narod. Takav diskurs služio je kao ideološki okvir za masovne zločine, razaranje vjerskih objekata i genocid, što je kulminiralo genocidom u Srebrenici u julu 1995. godine - najtežim ratnim zločinom u Evropi nakon Drugog svjetskog rata, koji su međunarodni sudovi (ICTY i ICJ) kvalifikovali kao genocid.¹

Upravo je dehumanizacija Bošnjaka kroz religijske stereotipe bila ključni element koji je omogućio sistematske zločine. Uništavanje džamija, zabrana vjerskih praksi, zatvaranje u logore i negiranje samog prava na postojanje, ukazuju na dimenziju islamofobije kao strukturiranog oblika nasilja.

Važno je naglasiti da za najmanje dvije osobe koje se spominju u ovom Izvještaju postoji osnovana sumnja da su učestvovali u masovnim zločinima uključujući i genocid: Radovan Višković i Nenad Stevandić.²

2. Poslijeratna diskriminacija povratnika i institucionalno isključivanje Bošnjaka

I nakon potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma, institucionalna islamofobija nastavila je egzistirati u formi sistemske diskriminacije povratnika u entitet Republika Srpska. Iako su Aneksom VII predviđena prava na povratak i obnovu života, stvarni institucionalni otpor bio je izražen:

- **Bošnjaci su marginalizovani u zapošljavanju u javnom sektoru**, naročito u obrazovanju, policiji i administraciji;
- **Vjerski simboli i islamska kulturna baština su kontinuirano obespravljivani**, a zahtjevi Islamske zajednice za obnovu objekata i poštivanje vjerskih prava nailazili su na administrativne opstrukcije;
- **Negiranje prava na jezik i obrazovanje**, posebno u vezi s bosanskim jezikom, bio je još jedan vid isključivanja koji se preklapa s kulturnom

¹ Za više vidjeti: Michael Sells, *The Bridge Betrayed: Religion and Genocide in Bosnia*, (Berkeley: University of California Press, 1996). Temoney, Kate E. 2017. „Religion and Genocide Nexuses: Bosnia as Case Study“ *Religions* 8, no. 6: 112. <https://doi.org/10.3390/rel8060112>; Mahmutćehajić, R. (2013). Andrićism: An Aesthetics for Genocide. *East European Politics and Societies*, 27(4), 619-667. <https://doi.org/10.1177/0888325413494773>; Karcic, H. "Turkifiers Are Worse Than Turks": The Racial Predicament of Bosniak Muslims" in *The Routledge Handbook of Islam and Race*, Routledge, 2024.

² Dženana Halimović, "Svjedočenja o premijeru RS Viškoviću u Srebrenici, u vrijeme genocida," *Radio Slobodne Evrope*, 21. septembar 2020, <https://www.slobodnaevropa.org/a/30850242.html>; "Hoće li i kada Nenad Stevandić odgovarati za ratne zločine?", *Radio Sarajevo*, 21. septembar 2020. <https://radiosarajevo.ba/metromahala/teme/hoce-li-i-kada-nenad-stevandic-odgovarati-za-ratne-zlocine/390598>

islamofobijom;

- **Političke prijetnje disolucijom BiH** nerijetko uključuju retoriku o "odbrani srpske zemlje od islamskog fundamentalizma", čime se svi Bošnjaci kolektivno označavaju kao sigurnosna prijetnja.
- **Bošnjačka djeca u osnovnim školama u RS-u su primorana obilježavati pravoslavne pranje kao što je Sveti Sava**

3. Kontinuitet diskursa od agresije do danas - političko nasilje kroz govor

Govori koji se mogu čuti danas u Narodnoj skupštini Republike Srpske odražavaju kontinuitet diskursa započetog tokom agresije na Bosnu i Hercegovinu.³ Iako se jezik može činiti formalnijim, poruke koje se prenose zadržavaju sličnu strukturu:

- **Demonizacija Islamske zajednice** kao "političkog faktora", iako je riječ o vjerskoj instituciji koja djeluje unutar ustavnog poretka BiH;
- **Negiranje legitimnosti Bošnjaka kao političkog naroda**, što predstavlja pokušaj isključenja cijele jedne zajednice iz entitetskog identiteta;
- **Korištenje historijskih stereotipa** i instrumentalizacija historijskih pojmova i simbola kroz konstrukciju negativnih značenja (npr. "poturčiti", "šerijat", "zulum") u svrhu izazivanja straha, dehumanizacije i političke mobilizacije. Umjesto da se koriste u svom izvornom, kulturnom ili pravnom kontekstu, ovi izrazi se u diskursu NSRS-a transformišu u simboličke označitelje prijetnje, agresije ili poniženja. Time se proizvodi narativ u kojem islam i bošnjački identitet ne predstavljaju legitimnu društvenu komponentu, već egzistencijalnu opasnost za "srpski narod".
- **Etiketiranje povratnika i političkih lidera Bošnjaka kao prijetnje**, uz pozive da se "brani RS" od njih, implicitno opravdavajući institucionalnu diskriminaciju i buduće oblike nasilja.

Ovo nije slučajnost - antimuslimanska mržnja i islamofobija u RS-u dugo je prisutna i nije samo puka politička retorika. To je sistemski način djelovanja, duboko ukorijenjen u političkom i društvenom životu. Kada takav govor postaje normalan čak i u institucijama, posebno u Narodnoj skupštini RS-a, stvara se klima straha i isključenja. A to direktno ugrožava osnovna prava Bošnjaka muslimana u RS-u.

IV DISKURS U NSRS-U

Analiza diskursa vođenih u Narodnoj skupštini Republike Srpske (NSRS) otkriva zabrinjavajuće obrasce **institucionalizovane islamofobije i antimuslimanske mržnje**, koji se protežu kroz više dimenzija javne i političke retorike. Uloga predstavničkog tijela, kao foruma u kojem se afirmišu političke norme, daje dodatnu težinu izrečenim stavovima. Ova analiza prikazuje kako je u skupštinskoj sali oblikovana retorička struktura koja doprinosi **sistemske diskriminaciji Bošnjaka i demonizaciji islama**.

1. Antimuslimanska mržnja kao normalizovani politički diskurs

U diskusijama pojedinih zastupnika, antimuslimanska mržnja se ne javlja kao radikalna pojava, već kao **normalizovana društveno-politička pozicija**. Strategije govora uključuju zamjenu teza - tvrdi se da u Republici Srpskoj nema diskriminacije, dok se u istom trenutku, implicitno ili eksplicitno, sugerise da su Bošnjaci i islam destruktivni elementi. Najopasnije u ovoj vrsti diskursa je to što se on pojavljuje maskiran kao tolerantna, pluralistička retorika. Isticanje da su "Bošnjaci dobrodošli" često služi kao **uvod u poricanje sistemskih problema**, uz retoričko distanciranje od vlastite odgovornosti za napetosti. Zastupnici koriste dramatične metafore i historijske paralele kako

³ Milorad Dodik je tokom protekle decenije postao poznat po svojim šovinističkim i rasističkim izjavama usmjerenim prema Bošnjacima, što je ova Komisija uredno dokumentovala.

bi islam prikazali kao egzistencijalnu prijetnju Republici Srpskoj. Islamofobni simboli poput "fesova i dimija", kao i poređenja sa situacijom hrišćana u Siriji, koriste se da izazovu strah i nesigurnost kod srpskog stanovništva. Pojmovi poput "muslimanskog šovinizma" i "šerijatskog prava" upotrebljeni su u kontekstu koji direktno sugerise da je prisustvo islama sinonim za agresiju, destabilizaciju i dominaciju.

- "Šta je bilo sa Srba iz Federacije? Šta je sa Srba iz Sarajeva? 150.000 ljudi. Najveći srpski grad posle Beograda. Šta je sa njima? Koliko danas ima Srba u Sarajevu? Manje od 3%. I to je naduvan podatak. Znate kakva imaju prava? Da se poturče. Ne smiju javiti se i reći da su Srbi." **Radovan Višković, premijer Republike Srpske (RS)**
- "Lovit će nas ko zečeve, kako su počeli. Završit ćemo kao hrišćani u Siriji. Jel vi to hoćete? Da nosimo fesove i dimije ovdje. Zato se vi zalažete, zato glasate u Sarajevu s njima. Zato su oni vaši prijatelji, zato ste zvijezde na njihovim medijima." **Anja Ljubojević, potpredsjednica NSRS-a**
- "Ne borimo se mi protiv Bošnjaka i islama kao vjere i nacije. Svi su dobro došli u Republiku Srpsku, ali se borimo protiv šerijatskog prava da nam se ovdje takve stvari nameću. A priča... puna su vam usta Bosne i Hercegovine, suverena, moćna država, ima svoje institucije, trebamo da poštujemo. Pa vam sjede tri stranca u Ustavnom sudu, koji preglasavaju dva konstitutivna naroda." **Anja Ljubojević, potpredsjednica NSRS-a**
- "Vi, kolega Salkiću, izgleda mrzite ono srpsko u tom nazivu, vjerovatno zato što vas boli ona trunaka srpskog porijekla koju ste nekad u istoriji pogazili." **Milica Ijačić, poslanik NSRS-a**

Iz navedenih izjava jasno se prepoznaje islamofobni i demonizujući diskurs koji, kroz narativ prisilne islamizacije Srba u Sarajevu, stvara sliku Bošnjaka kao nosilaca islamičkog ekstremizma. Ova retorika mržnje zasniva se na konstrukciji vlastite zajednice kao ugrožene, optužuju se Bošnjaci i "stranci" za uvođenje "šerijatskog prava" dok se kroz upotrebu simbola poput fesova i dimija implicitno sugerise kulturno-vjerska inferiornost Bošnjaka. Ujedno, provlači se i izuzetno opasna formulacija "grieha konvertita", koja implicira da čitava muslimanska vjerska ili bošnjačka etnička skupina ima kvaran i izdajnički karakter u odnosu na Srbe i koja dodatno osporava bošnjačku naciju tvrdnjom da su Bošnjaci ustvari Srbi.

2. Bošnjaci kao politička i sigurnosna prijetnja

Posebno zabrinjava kategorisanje Bošnjaka kao **unutrašnjih neprijatelja**. U raspravama se Bošnjaci predstavljaju kao dio "sarajevskih struktura", "nametnutih političkih mehanizama", "stranačkih struktura koje ne žele mir" i "ekstremista". Njihovo legitimno političko djelovanje često se minimizuje, etiketira kao destruktivno ili vezuje za strane interese. Takva retorika **podriva principe demokratskog pluralizma i ravnopravnosti konstitutivnih naroda**.

- "Svi ti zakoni koji su na različit način donošeni od visokog predstavnika, bez obzira što su usvojeni u Parlamentarnoj skupštini, a usvojeni su pod silom i prijetnjom." **Siniša Karan, ministar unutrašnjih poslova RS-a**
- "Mi već 15 godina ne možemo donijeti amandmane na Ustav upravo zbog toga što smo zarobljeni jer četiri-pet ljudi nam to ne dozvoljavaju." **Srdan Malalica, poslanik NSRS-a**
- "Neće moći da učestvuju, odmah da kažem, stranke sa sjedištem u Sarajevu, nego ovdje iz Republike Srpske, predstavnici naroda koji ovdje žive i koji hoće ovdje da ostanu i da žive u miru s nama." **Radovan Višković, premijer RS-a**
- "Ako nam uzmu imovinu Republike Srpske, ni de facto, ni de jure nema." **Radovan Višković, premijer RS-a**
- "Ali treba unijeti strah, uhapsiti predsjednika, premijera i predsjednika skupštine i onda će sve leći, a onda ćemo mi prituriti taj zakon, priturit ćemo

Radovan Višković, premijer RS-a

Nenad Stevandić, predsjednik NSRS-a

Anja Ljubojević, potpredsjednica NSRS-a

Milica Ljačić, poslanica NSRS-a

Siniša Karan, ministar unutrašnjih poslova RS-a

Srđan Mazalica, poslanik NSRS-a

Srđan Todorović, poslanik NSRS-a

Biljana Petković, poslanica NSRS-a

Milutin Tasovac, poslanik NSRS-a

sve i bit će mirna Bosna. Bošnjaci dobili u miru, sve ono što nisu u ratu.” **Radovan Višković, premijer RS-a**

- “Gospodin Crnadak rekao da nam je mir i stabilnost na prvom mjestu. Slažem se u potpunosti. Da nam je mir i stabilnost na prvom mjestu. I od nas iz Republike Srpske nije nikakvih poziva i namjera bilo da se ugrozi mir i stabilnost. To smo samo čuli vještački pumpanje javnosti od strane Sarajeva i ekstremista iz Sarajeva da treba na oružje, da će ovo ugrožiti mir i stabilnost” **Srđan Todorović, poslanik NSRS-a**
- “Ali nama se ovde kaže da je Bosna i Hercegovina dobra mjera za Srbe. Evo ... dalje. Za egzodus sarajevskih Srba. Posle potpisanog Dejtona. Blizu 150.000 ljudi, u po zime, sjećam se tog dana kao da je to danas, snijeg metar i više, zima minus, ubija, ljudi pješke pod ceradama, u autima, zapali u snijegu, jedan samo stane u toj koloni, staje čitava kolona, ne ponovilo se nikad i nikome. A gledam, povodom tog obilježavanja, izjavu jednog od tih ljudi, a većina tih ljudi je nosila i iskopane sanduke sa tijelima svoji najмили. I dvadeset i više godina, neko će reći premijeru kakve ove veze ima s Ustavom. Ima i to kakve. Upravo to i govori. Čovek dvadeset i pet godina posle toga kaže, kad pita novinara zbog čega, zašto se pokrenuli, zašto niste ostali i tako dalje. Pa kaže, nismo smjeli jer smo čuli izjavu Alije Izetbegovića koji je rekao da ko je nosio pušku bit će procesuiran. Da, i to se dešava. Zato su Srbi dobili 12 vjekova kazne, 1.200 godina. Bošnjaci 87 godina, a Hrvati skoro zanemarljivo. Zašto? Samo da bi se stvorila slika kako smo mi genocidni, kako mi ne treba da funkcionišemo i živimo, kako mi ne zaslužujemo da živimo, zato je genocida.” **Radovan Višković, premijer RS-a**

Iz gore navedenih izjava vidljivo je da politički diskurs predstavnika vlasti Republike Srpske karakteriše narativ ugroženosti i delegitimizacije državnih institucija. Kroz različite formulacije, Bošnjaci i međunarodne institucije indirektno se označavaju kao instrumenti prinude i destabilizacije, čime se produbljuje percepcija političke i institucionalne obespravljenosti Republike Srpske. Također, pojedine izjave impliciraju da su politički predstavnici Bošnjaka iz Sarajeva vanlegitimni, sugerišući da samo oni koji se “uklope” mogu participirati u političkom životu Republike Srpske - što predstavlja oblik političke

sumnjičavosti prema Bošnjacima. Pored toga, korištenje dramatičnije i emotivnih apela, često zasnovanih na historijskim traumama i teorijama zavjere, doprinosi podizanju panike i jačanju osjećaja neizvjesnosti i prijetnje unutar srpskog naroda u BiH.

4. Retoričko isključivanje Bošnjaka iz Republike Srpske

Bošnjaci se retorički pozicioniraju kao **strani element u RS-u**, čiji povratak, identitet i političko djelovanje zahtijeva stalno opravdanje. Narativ o RS-u kao “entitetu srpskog naroda” implicira ekskluzivno pravo jedne etničke grupe na teritoriju, institucije i kulturni prostor. Time se stvaraju uslovi za **strukturalno isključivanje**, a ujedno i osporava historijska i ustavna realnost postojanja tri konstitutivna naroda.

- “Jer da je to tako, onda u Domu naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine u Klubu Srba ne bi bili svi predstavnici Republike Srpske koje imenuje Narodna skupština Republike Srpske i koji su praktično dokaz da je... Republika Srpska, a de facto, to jest i de jure, entitet srpskog naroda.” **Srđan Mazalica, poslanik NSRS-a**
- “Zato je važno da mi donesemo i ovaj Ustav da bi se potvrdili kao politička zajednica.” **Srđan Mazalica, poslanik NSRS-a**
- “Ramiz ima pravo da priča to što priča i on bi volio da Republike Srpske nestane još večeras, ali ja mislim da ne postoji niko u ovoj sali iz reda srpskog naroda koji to želi.” **Radovan Višković, predsjednik Vlade Republike Srpske**
- “Hajde da se ponosimo što živimo u ovoj Republici, što je imamo, što smo članovi, što smo građani ove države...” **Nataša Radulović, poslanica NSRS-a**

Iz gore navedenih izjava vidljivo je da politički diskurs vlasti u Republici Srpskoj gradi narativ kolektivnog ponosa isključivo vezanog za ovaj entitet, pri čemu se lojalnost Republici Srpskoj postavlja kao ključna odrednica političke pripadnosti. Implicitno se sugerise da oni koji nisu lojalni - prvenstveno Bošnjaci - nisu dio tog kolektivnog identiteta, čime se viši njihova simbolička i politička marginalizacija. Na taj način, Bošnjaci se isključuju iz političkog identiteta Republike Srpske, koja se predstavlja isključivo kao entitet srpskog naroda, čime se dodatno učvršćuje etnička podjela i negira multietnički karakter BiH.

5. Relativizacija ratnih zločina i izokretanje narativa o žrtvi

Izjave koje umanjuju značaj presuda za ratne zločine, glorifikuju osnivanje RS-a bez priznanja odgovornosti i dovode u pitanje presuđene činjenice, predstavljaju **direktno narušavanje kolektivne memorije o genocidu i etničkom čišćenju**. Umjesto samorefleksije, izgrađen je narativ u kojem su Srbi isključivo žrtve međunarodne nepravde, dok se bošnjačka strana prikazuje kao privilegovana. Ovaj diskurs **ruši temelje pomirenja i pravde**, koji su ključni za postkonfliktnu stabilnost.

- “Ustav Bosne i Hercegovine i Bosna i Hercegovina uopšte funkcioniše po Ustavu koji je donesen kao dio sporazuma između zaraćenih i drugih strana, čiji je cilj bio zaustavljanje rata...” **Srđan Mazalica, poslanik NSRS-a**
- “Znači, mi smo dosta stradali za osnivanje Republike Srpske, a i stradat ćemo opet ako bude trebalo.” **Ognjen Bodić, poslanik NSRS-a**
- “I samo da pitam Vukanovića, imate li vi stav o Ratku Mladiću? Hoćete li da imate? Nećete. Zato što u Sarajevu trebate ići davati izjave. Trebate davati izjave u federalnim medijima. U Sarajevu ne u Istočnom, nego u ovom bliskoistočnom Sarajevu.” **Biljana Petković, poslanica NSRS-a**

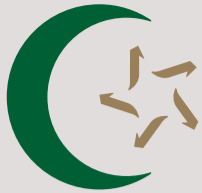
Iznesene izjave političkih predstavnika RS-a problematičan su diskurs koji relativizuje ratne zločine i negira presuđene činjenice, istovremeno glorifikujući Republiku Srpsku. Provokativna upotreba etničkih i rasističkih stereotipova (“bliskoistočno Sarajevo”) pokazuje netrpeljivost prema Bošnjacima muslimanima.

6. Etiketiranje opozicije i saveznika Bošnjaka kao “izdajnika”

Govornici u NSRS-u targetuju ne samo Bošnjake već i političke aktore iz RS-a koji saraduju s institucijama Federacije ili zastupaju principe ustavne jednakosti. Njihovo etiketiranje kao “muslimanskih”, “sarajevskih”, ili “izdajnika” proizvodi **klimu zastrašivanja i političke polarizacije**, gdje se svako odstupanje od nacionalne homogenosti doživljava kao prijetnja. Ovakav govor nije samo islamofoban već i **autoritativan i destabilizujući** za cijeli politički sistem.

- “Želim da kažem kako je gospodin Crnadak vrlo

vješto podmetnuo priču i onu mantru koja se stalno ističe kad gostuju dole na sarajevskim medijima da se radi o suđenju samo ličnosti predsjednika Milorada Dodika” **Milutin Tasovac, poslanik NSRS-a** “(...) i šta je motiv zašto vas toliko vole u Federaciji, zašto vas citiraju, zašto obidete za dva dana sve federalne medije i naspete toliko vatre protiv svoje zemlje, svoje braće, svojeg predsjednika, svoje skupštine, tvrdeći šta čekaju što nas više ne pobiju. Straha, kao što vidite, nema. Iznenađićete se. Strašno ćete se iznenaditi jer mislite da nešto znate, zato što vam je neko nešto obećao, znate vrlo malo. A najmanje znate o odlučnosti da Republika Srpska sačuva svoj Ustav, da Republika Srpska sačuva svoju imovinu i da Republika Srpska sačuva svoju teritoriju. Zato se naše glave traže, a ne zato što ćemo vas pobijediti na izborima.” **Nenad Stevandić, predsjednik NSRS-a** “Mene interesuje kako čovjek može pričati o patriotizmu i ljubavi prema Republici kad se zna da je ona jedan obični klasični youtuber, kao i onaj Baka Prase, s time što u zadnje vrijeme zna i koju suzicu pusti na ovim nam omiljenim medijima, federalnim medijima. Kogod ode na federalni medije i priča kako treba hapsiti Srbe iz Republike Srpske je izdajnik. ... Eh, kad smo kod čestitki, ja čestitam rođendan Miloradu Dodiku, ali i jednom velikom Ratku Mladiću. I samo da pitam Vukanoviću, imate li vi stav o Ratku Mladiću? Hoćete li da imate? Nećete. Zato što u Sarajevo trebate ići davati izjave. Trebate davati izjave u federalnim medijima. U Sarajevu - ne u Istočnom, nego u ovom bliskoistočnom Sarajevu.” **Biljana Petković, poslanica NSRS-a** “Da Bog da bio proklet svaki Srbin, uključujući i mene, koji za šaku vlasti izda grobove najboljih sinova koji su položeni za ovu Republiku Srpsku.” **Radovan Višković, premijer RS-a**

Iz gore navedenih izjava vidljivo je da politički diskurs predstavnika vlasti Republike Srpske uključuje opasnu i ekstremnu retoriku koja implicitno prijeti “unutrašnjem neprijatelju” - političarima koji ne podržavaju trenutnu većinu. Posebno je izražena tendencija etiketiranja opozicije kao nelojalne Republici Srpskoj zbog njihovog prisustva u medijima Federacije BiH, čime se sugerise njihova pripadnost “drugoj strani” i dovodi u pitanje njihova politička legitimnost. Ovakva retorika dodatno jača podjele predstavljajući medijsko gostovanje u Federaciji kao čin izdaje ili dokaz nelojalnosti, pri čemu se implicitno targetuju Bošnjaci i njihovi politički saveznici, produbljujući narativ o unutrašnjim prijetnjama i stvarajući atmosferu nepovjerenja i političke isključivosti.

UTJECAJI NA DRUŠTVO I SIGURNOST

Govori mržnje, institucionalna islamofobija i sistemsko isključivanje Bošnjaka iz političkog i kulturnog prostora Republike Srpske proizvode duboke posljedice na svakodnevni život, međuetničke odnose i ukupnu sigurnosnu klimu. Islamofobni diskurs, koji dolazi iz najviših zakonodavnih i izvršnih tijela RS-a, ne ostaje ograničen na političku retoriku - on se direktno reflektuje na **društvene odnose, osjećaj sigurnosti i povjerenje u institucije.**

1. Efekti institucionalnog govora mržnje na povratnike

Bošnjaci koji su se vratili u svoja prijeratna mjesta stanovanja u entitetu RS suočavaju se sa sve izraženijim posljedicama **strukturne stigmatizacije i institucionalnog nepriznavanja.** Povratničke zajednice - koje su ključne za održavanje duha multietničkog suživota i ispunjenje obaveza iz Aneksa VII Dejtonskog mirovnog sporazuma - nalaze se pod stalnim pritiskom.

Govor mržnje u institucijama, veličanje osuđenih ratnih zločinaca, negiranje genocida i demonizacija islama, stvaraju okruženje u kojem se povratnici osjećaju nepoželjnima. Odsustvo osude takvih stavova od strane vlasti dodatno obeshrabruje povratak i dovodi do tihe etničke

homogenizacije - kroz **normalizaciju diskriminacije i društvenu izolaciju.**

2. Povećan osjećaj nesigurnosti kod bošnjačke zajednice

Bošnjačka zajednica u Republici Srpskoj, naročito u povratničkim sredinama, živi u ambijentu duboke nesigurnosti - ne samo fizičke već i institucionalne, kulturne i identitetske. Islamofobna retorika koja dolazi iz Narodne skupštine RS-a i drugih institucija šalje poruku da Bošnjaci nisu legitimni članovi zajednice, već **potencijalna prijetnja koju treba nadgledati, kontrolisati ili delegitimizovati.**

Poruke koje se prenose kroz medije, školski sistem, pravosuđe i političke govore, kreiraju psihološki pritisak i osjećaj isključivosti. Simboli islama se percipiraju kao provokacija, a politička aktivnost Bošnjaka tumači se kao subverzivna. Sve to generise **kolektivni osjećaj straha**, umanjuje spremnost na političko djelovanje i učestvovanje u javnom životu te slabi povjerenje među narodima.

3. Prijetnje multietničkoj koegzistenciji i miru

Retorika u kojoj se konstitutivni narodi označavaju kao neprijatelji, a BiH kao neprirodna i nametnuta tvorevina, ima direktne posljedice po stabilnost države i društva. Sistematsko predstavljanje Bošnjaka kao opasnosti za RS stvara **polarizovanu društvenu klimu** u kojoj su dijalog, saradnja i kompromis postali politički nepoželjni, a čak i rizični.

Ovakvo stanje potkopava multietničku koegzistenciju, delegitimizuje ustavni poredak i otvara prostor za **moгуće nasilne eskalacije.** Time se ne destabilizuje samo Republika Srpska već i cijela Bosna i Hercegovina. U tom smislu, institucionalna islamofobija postaje **sigurnosni izazov prve kategorije** - jer stvara okruženje u kojem je teško graditi povjerenje, obnoviti zajedništvo i spriječiti sukobe.

ZAKLJUČAK

Diskursi zabilježeni u NSRS-u predstavljaju **ozbiljan oblik politički strukturisane islamofobije** i antimuslimanske mržnje koja djeluje kroz institucije vlasti i koristi retoriku straha, dominacije i etničkog čišćenja. Ovi narativi ne ugrožavaju samo Bošnjake već podrivaju demokratski poredak Bosne i Hercegovine, njenu multietničku strukturu i ustavni integritet. Uloga domaćih i međunarodnih aktera mora biti prepoznata u suzbijanju ovakve retorike, jer ona ne predstavlja slobodu govora, već **govor mržnje sa sistemskim posljedicama.**

Instrumentalizacija islamofobije u Narodnoj skupštini Republike Srpske predstavlja oblik političkog nasilja koji nadilazi granice slobode izražavanja. Ona se koristi kao alat:

- za **legitimizaciju secesionističkih poteza,**
- za **gušenje pluralizma** unutar entiteta RS,
- te za **dodatnu marginalizaciju i delegitimizaciju** Bošnjaka i njihovih političkih predstavnika.

U tom smislu, islamofobija u RS-u nije puka posljedica ekstremne retorike, već **namjerna politička strategija** kojom se osigurava podrška za razgradnju ustavnog poretka Bosne i Hercegovine. Međunarodna zajednica mora prepoznati ovu povezanost kao suštinsku prijetnju stabilnosti države i ljudskim pravima te hitno intervenirati kroz institucionalne i pravne mehanizme.

Govor mržnje i islamofobna retorika u institucijama Republike Srpske nisu apstraktan ili simboličan problem - oni imaju stvarne, mjerljive i ozbiljne posljedice po **ljudska prava, svakodnevni život i mir.** Posebno su pogođene povratničke zajednice i bošnjačka populacija, kojima se uskraćuju sigurnost, dostojanstvo i institucionalna zaštita.

S obzirom na krhkost mira u Bosni i Hercegovini, ovakva retorika mora biti prepoznata i tretirana kao **politički motivisana destabilizacija**, koja cilja ne samo na isključivanje Bošnjaka već i na dugoročnu delegitimizaciju multietničke i demokratske države.

Na osnovu analize transkripata sjednica Narodne skupštine Republike Srpske i šireg institucionalnog konteksta, jasno je da islamofobija nije incidentna pojava, već

sistemski i politički poticana praksa. U cilju suzbijanja daljeg produbljanja diskriminacije, jačanja institucionalne odgovornosti i zaštite multietničkog karaktera Bosne i Hercegovine, upućuju se sljedeće preporuke:

VIII PREPORUKE

A) Za institucije Bosne i Hercegovine

• **Hitna zaštita prava konstitutivnih naroda u RS-u**

Institucije BiH, uključujući Parlamentarnu skupštinu, Vijeće ministara i Ustavni sud, moraju hitno djelovati u cilju **sprečavanja narušavanja ustavnog poretka** i zaštite prava konstitutivnih naroda - posebno Bošnjaka - u Republici Srpskoj. Potrebno je osigurati punu primjenu Aneksa IV i VII Dejtonskog sporazuma.

• **Sankcionisanje govora mržnje u institucijama**

Tužilaštvo BiH i Centralna izborna komisija moraju proaktivno djelovati protiv govora mržnje izrečenog u institucijama vlasti. Potrebno je pokrenuti **istrage i odgovarajuće disciplinske ili krivične postupke** protiv javnih zvaničnika koji kontinuirano koriste islamofobnu retoriku.

• **Učešće institucija Federacije Bosne i Hercegovine**

Institucije Federacije Bosne i Hercegovine, kroz resorna ministarstva, trebaju da se aktivnije uključe u zaštitu manjinskih prava u bosanskohercegovačkom entitetu Republika Srpska. Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice, u saradnji s Ministarstvom pravde i drugim nadležnim tijelima, treba da razvije mehanizme praćenja i reakcije na kršenje osnovnih prava, uključujući slobodu kretanja, pristup obrazovanju na maternjem jeziku te zaštitu imovinskih prava povratnika. Osim toga, potrebno je jačanje međuetničke saradnje kroz Savjet ministara BiH, kako bi se osiguralo poštovanje Dejtonskog mirovnog sporazuma, posebno Aneksa VI o ljudskim pravima.

B) Za međunarodnu zajednicu (OSCE, UN, EU, Vijeće Evrope, OHR, OIC)

• **Pokretanje nadzora nad diskursom u zakonodavnim tijelima**

Organizacije poput OSCE-a, Ureda visokog predstavnika, Delegacije EU-a, Organizacija islamske konferencije trebaju pokrenuti **specijalizovani monitoring govorâ** koji dolaze iz NSRS-a, s fokusom na govor mržnje, diskriminaciju i kršenja ljudskih prava u zakonodavnim i izvršnim organima RS-a.

• **Sankcije protiv političara koji šire govor mržnje**

Preporučuje se uspostavljanje mehanizama za **targetovane međunarodne sankcije** protiv nosilaca javnih funkcija koji sistematski koriste govor mržnje i destabilizujuću retoriku. To uključuje zabranu putovanja, učešća na konferencijama i seminarima, zamrzavanje imovine i zabranu političkog djelovanja u institucijama pod međunarodnim nadzorom.

• **Povećan monitoring govora mržnje prema muslimanima**

Poseban fokus treba staviti na **sistematski govor mržnje usmjeren prema muslimanima i bošnjačkoj zajednici** u cijeloj BiH, a posebno u RS-u. UN Special Rapporteur za slobodu vjere, kao i tijela Vijeća Evrope, trebaju uključiti BiH u redovan izvještajni ciklus o islamofobiji.

C) Za medije i civilno društvo

• **Medijsko razotkrivanje islamofobne retorike**

Mediji i novinarske organizacije u BiH trebaju razviti alate za **praćenje i javno razotkrivanje** antimuslimanskih i islamofobnih narativa u institucijama. Važno je edukovati javnost o štetnosti ovakvog diskursa te pružiti podršku povratničkim zajednicama kroz kampanje protiv mržnje i za međureligijski dijalog.